

กำลังของมราวาส

-๑๕-

๒ พฤษภาคม ๒๕๓๒

สำหรับพวกเราล่วงมาถึงเวลา ๔.๔๕ น. แล้ว.
ในวันนี้จะพุกกันถึงเรื่อง **กำลังของมราวาส**. สิ่งที่เราเรียกว่า
กำลัง ก็คือเครื่องมือให้เกิดความสำเร็จ, นี่จึงเล็งถึง
เครื่องมือให้เกิดความสำเร็จทุกอย่าง ทุกชนิด; **ควรระ**
พิจารณากันโดยกว้างขวาง. ตอนนี้อยากจะขอให้ระลึกถึง
เรื่องที่เราพุกกันมาแล้ว โดยเฉพาะคืออรรถกถาของมราวาส
ซึ่งจะอ้างอิงอย่างกว้าง หรืออย่างสูง ก็อย่าถือเอาความหมาย
ของคำว่า **มราวาส** เพียงแต่ทำมาหากิน ครองบ้าน
ครองเรือน; ให้ถือเอาอรรถกถาที่ว่า เป็นมราวาสก็คือการ
เดินทาง ที่กำลังเดินอยู่ตอนหนึ่ง ซึ่งจะเดินต่อไปจนถึง
ปลายทาง.

ขอให้ระลึกถึงอาศรม ๔ คือ พรหมจารี ตฤหัตถ์ วนปรัดดี สันยาสิ;
นี้เรียกว่ามราวาสที่มีอรรถกถา มุ่งหมายจะไปไกลถึงจุดสูงสุดของมนุษย์ หรือจุดหมาย

๒๖๒

ปลายทางของชีวิต ในความหมายที่กว้าง ไม่ใช่ชีวิตแคบๆ เพียงแต่เรื่องปาก เรื่องท้อง; แล้วก็ให้ความสำคัญแก่คำว่า “พระวาสา” นี่มาก จนถึงกับว่า เป็นพระอริยเจ้าในเพศพระวาสาได้; หรืออย่างน้อยที่สุดเป็นโพธิสัตว์ ในเพศพระวาสา^๕ ก็ได้. แล้วก็ให้ระลึกถึงข้อที่ว่าในคัมภีร์ของเรา กล่าวถึงความเป็นโพธิสัตว์ ที่มีได้แม้ในสัตว์เดรัจฉาน. นี่ถ้าจะมองให้เป็นเรื่องที่ฟังได้ เป็นเรื่องที่มีเหตุผล เป็นเรื่องจริง ก็คือว่า เชื้อแห่งความเป็นพุทธะ หรือว่าธรรมชาติแห่งความเป็นพุทธะ หรือธาตุแห่งความเป็นพุทธะ นั้นมันมีในสิ่งที่มีชีวิตทั่วไป หมดลงมาถึงสัตว์เดรัจฉานแล้วยังเห็นชัดว่า มันมีความละเอียดฉลาดที่ต่ำลงจะเบิกบานออกมา. เพราะฉะนั้นเราจึงวาดไว้ในลักษณะที่ว่า แม้แต่สัตว์เดรัจฉานก็ยังเป็นโพธิสัตว์.

มีเรื่องตัวอย่าง เช่นเรื่องสิงสาราษ ที่คุ้นกับพวกเราดีมาก. ซากกบบางเรื่องดูเหมือนจะมีถึงขนาดที่ว่า พระโพธิสัตว์เป็นปลาตุ๊ก ปลาอะไร อย่างที่ไม่น่าเชื่อ. เพราะว่าอย่างกับปลาตุ๊กนี้ ใครๆ ก็เห็นแล้วว่า มันโง่ หรือมันต่ำ หรือมันอะไรมาเกินไป; แต่แล้วก็อย่าลืมว่า มันเป็นสิ่งที่มีชีวิต. ในชีวิตนั้นจะมีเชื้อแห่งความเป็นพุทธะ อย่างน้อยที่สุดก็ยังไม่ว่ามันจะเบิกบาน, แต่กำลังจะเบิกบาน. เพราะฉะนั้นมนุษย์เราไม่ควรจะเลวไปกว่าสัตว์เดรัจฉาน; ควรจะพอกับตัวเองอย่างน้อยๆ. ถ้าเราประมาท หรืออวดดี มันก็มีส่วนหรือมีทางที่จะเลวกว่าสัตว์เดรัจฉานได้โดยไม่ทันรู้ตัว. หรือบางทีก็จะเป็นเพราะเหตุนี้แหละ. จึงไปติดกัน เป็นความประมาทอยู่ โดยเฉพาะผู้ที่เล่าเรียนอย่างในสมัยปัจจุบันนี้กลัวแล้ว ช่องทางของความประมาท หรือเข้าใจผิดนี้ มีไ้มาก, คือไปหลงในเรื่องทางฝ่ายวัตถุมากเกินไป.

เพราะฉะนั้นพื้นฐานของกำลัง, หรือพื้นฐานที่จะทำให้มีกำลังมันได้แก่ อุดมคติ. เราอย่าลืมนึกถึงอุดมคติ, ให้สิ่งที่เรียกว่าอุดมคติมันโชติช่วงอยู่ในใจเสมอ.

อย่างน้อยที่สุดคุณคตินั้น เป็นกำลังอยู่ในตัวมันเอง. ดูให้ดีๆ เห็นว่า **คุณคตินั้นแหละ** มันจะเป็นตัวกำลังอย่างพื้นฐานอยู่ในตัวมันเอง; ถ้าเราเป็นคนไม่มีคุณคคิ มันก็น่าสงสาร. การที่มีคุณคคิหมายความว่า ได้รู้อะไร; อย่างน้อยก็รู้อะไรว่าอะไรเป็นอะไร. นี่มันจะเป็นพื้นฐาน เป็นจุดตั้งต้นของกำลัง.

ทีนี้เราจะพูดถึงกำลังสำหรับทำกรงาน ให้ลุล่วงไปด้วยดี. ในปัญหาที่เสนอตามข้างบนก็มีเรื่องนี้ แต่พูดไปในรูปของการป้องกัน แก้อั ความอ่อนเพลียในการทำงาน. เราจะพูดถึงกำลังในความหมายที่กว้าง กำลังที่จะให้เกิดกำลังในการทำกรงาน หรือในขณะที่ทำงาน หรือทำงานแล้ว; หมายความว่า ก่อนทำงานก็มีกำลัง, ทำงานอยู่ก็มีกำลัง, ทำงานเสร็จแล้วก็มีกำลัง ไม่มีความอ่อนเพลีย. ถ้าทำไม่ถูกในเรื่องนี้มันจะมีความไม่แน่ใจ มีความอ่อนเพลีย มีความฟุ้งซ่าน, เมื่อจะทำงาน หรือกำลังทำงานอยู่ หรือทำงานเสร็จแล้ว, ก็ยังอ่อนเพลีย เขื่อยมระอา; ชีวิตเป็นความทุกข์อยู่โดยไม่รู้สึกรู้ส.

เมื่อพูดถึงกำลัง ขอให้สังเกตดูให้ดี ๆ ว่า เราพูดถึงกันอยู่ทุกคน และทุกคน แต่จะครบถ้วน และถูกต้องหรือไม่นั้น มันยังมีปัญหา; แล้วเมื่อคนนิยมวัตถุกันมาก ก็จะไปมุ่งแต่กำลังทางวัตถุ หรือที่เนื่องกับวัตถุ เช่นกำลังเงิน กำลังทรัพย์ กำลังข้าพาสเพื่อนฝูง หรือกำลังที่เป็นมียาคดคอง ๆ ไปเสียทางนั้น. ที่นี้ผมอยากจะขอร้องไห้มองดูให้ดี ๆ ว่าถ้าเรื่องเกี่ยวกับกำลังแล้วละก็ เราควรจะ มีหลักกว้าง ๆ ที่สุด เช่นว่า มีกำลัง ๔ ประการ : ๑. คือกำลังกาย, ๒. คือกำลังจิต, ๓. คือกำลังปัญญา, ๔. คือกำลังของธรรม หรือกำลังพระธรรม ก็ได้. กำลังกาย กำลังจิต กำลังปัญญา กำลังธรรมะ นี้ก็ขอให้พิจารณากันดู ที่ละอย่าง.

กำลังกาย เป็นข้อแรก ก็คือกำลังของร่างกาย ที่มีสุขภาพ อนามัยดี นี้เรียกว่ากำลังกาย โดยตัวหนังสือ. ที่มันเนื่องอยู่กับกายก็รวมอยู่ในข้อนี้ เป็นพวกวัตถุด้วยกัน; ฉะนั้นกำลังทรัพย์ กำลังช่วยเหลือของมิตรสหาย ตลอดจนกำลังมาจากการต่าง ๆ ที่จะให้ได้มาซึ่งกำลังอื่นๆ. เช่นผู้หญิงมีความงามเป็นกำลัง ถ้าสวยงามก็สามารถที่จะเอาอิทธิพลอะไรมาใช้ได้มาก อย่างนี้เป็นต้น; ก็จะเรียกว่า กำลังของนาคกร ทำนองเดียวกับเครื่องทุนแรงในทางวัตถุล้วนๆ. ทั้งหมดนี้ขอให้รวมไว้ในคำว่า “**กำลังกาย**” ทั้งหมด มันจะมีสักก็อย่าง ก็สิบอย่าง มันก็เป็นพวกกำลังกายทั้งนั้น; เพราะว่ามันต้องการจะให้ได้ใช้กำลัง ในความหมายของกำลังกาย กำลังบิบบังคับ. เช่น ความงามของผู้หญิงมีกำลังที่จะลากล่อลวงมาใช้ อย่างทาส. อย่างนี้เรียกว่า มันเป็นกำลังที่เนื่องอยู่กับกาย, ต้องสงเคราะห์ว่าเป็นกำลังกายหมด. คุณไปแจกเขาเองก็ได้ มันมีก็อย่าง ก็สิบอย่าง; แต่แล้วรวมๆ เรียกว่า กำลังกาย; ขยายออกไปเป็นกำลังทรัพย์ กำลังเพื่อนฝูงช่วยเหลือ กำลังที่เรียกว่าเป็นโคธอ้อมอีกมากมายหลายชนิด. เรื่องนี้เราจะไม่พูดมาก พอไปหาอ่านได้ หรือรู้กันอยู่แล้ว หรือหาคุ้ยจากหนังสือสำหรับคำราว ไม่ยากเย็นอะไร.

กำลังจิต คำว่า “กำลังจิต” ในที่นี้แยกออกมาเสียจากกำลังปัญญา; ย้ำเอาปัญญาไปรวมกับจิต เพราะปัญญาเป็นข้อที่ ๓. กำลังจิตก็หมายถึงกระแสของจิตที่มีกำลังล้วนๆ ทางฝ่ายจิตล้วนๆ; นับตั้งแต่ ความหวัง ความตั้งใจอะไรเหล่านี้. แต่ผมอยากจะระบุไปตามหลักในคัมภีร์ของพวกเขาดีกว่า. สำหรับกำลังจิต นี้จะระบุไปยังสิ่งที่เรียกว่า ศรัทธา วิริยะ สติ สมานะ, ๔ อย่างนี้; ยกเอาปัญญาไปไว้ในหมวดที่ ๓ ซึ่งเป็นหลักธรรม ในบาลีเรียกว่า พละ เรียกว่า อินทรีย์; ในหนังสือ นวโกวาท ก็มีไปหาอ่านดู. ส่วนในที่นี้จะพูดกันเฉพาะในแง่ที่มีนจะเป็นกำลังของพรวาส ในการทำงานประจำวันได้อย่างไร เท่านั้น.

ข้อที่ ๑. **ศรัทธา** แปลว่า ความเชื่อ, แต่มันก็เล็งถึงอะไรที่เกี่ยวข้องกัน เช่น ความหวัง ความตั้งใจ ซึ่งมีเนื้อมาจากความเชื่อ. การที่เราจะไปหวังสิ่งใดนั้น เราต้องมีความเชื่อในสิ่งนั้น. เกี่ยวนี้ผูกกันถึงความหวังมาก โดยเฉพาะเด็กหนุ่มสาวแล้วละก็ จะยกถึงเรื่อง ความหวัง มาเป็นพระณะกันเสียทีเดียว. ที่พูดกันว่า “ชีวิตอยู่ได้ด้วยความหวัง” หมกความหวังก็ฆ่าตัวตายอย่างนี้เป็นต้น; แม้ความหวังชนิดนี้ก็ต้องเรียกว่าศรัทธา. ที่จริงศรัทธานี้มันเป็นนามธรรม ไม่ใช่เรื่องทางวัตถุ; แต่แล้วก็ไม่วายที่จะไปเนื่องกับวัตถุ. ถ้าคนไม่มีศรัทธาด้วยจิตใจดวงๆ ไม่ได้ ก็ต้องอาศัยวัตถุ โดยเฉพาะ เช่นเครื่องรางต่างๆ นานาชนิด เป็นไสยศาสตร์ไป เอาเครื่องรางมาช่วยให้มีความเชื่อมั่นงั้นขึ้นมา. เพราะสิ่งที่เรียกว่า “เครื่องราง” นั้นแยกออกไปเป็น กำลังฝ่ายกาย ก็ได้ เป็นกำลังฝ่ายจิตก็ได้. คนมีเครื่องรางแล้วก็ยกขึ้นมาในทางร่างกาย เพราะความเชื่อชนิดนี้มันทำให้เกิดพลังทางกาย เกินกว่าที่มีตามปกติ.

แต่**ศรัทธา** ในข้อนี้ ผมอยากจะระบุถึงศรัทธาที่เป็นเรื่องทางฝ่ายจิต : มีความเชื่อด้วยกำลังของจิต แม้ไม่เนื่องด้วยวัตถุ เช่น เครื่องรางเป็นต้น มันก็เนื่องมาจากความรู้ในขั้นพื้นฐาน. เข้าใจถึงนั้นจึงมีศรัทธา. ศรัทธาในพุทธศาสนาเชื่อเรื่องกรรม, เชื่อคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า เป็นหัวข้อใหญ่ๆ; เชื่อกรรม เชื่อผลกรรมเชื่อการที่ผู้ทำจะได้รับผลของกรรม, แล้วก็เชื่อการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า; นี่ ศรัทธาจะระบุไปในลักษณะอย่างนี้. ถ้าเรามีศรัทธา มันก็มีกำลังทางจิตขึ้นมา; ดังนั้นจะต้องไปชำระสะสางดูให้ดี ว่าเราบกพร่องอะไรบ้าง หรือมันกำลังไขว้เขวปนเป ไม่เป็นระเบียบอย่างไบบ้าง ไปตรวจสอบดูให้ดี.

ข้อที่ ๒. เรียกว่า **วิริยะ**. คำว่า “วิริยะ” นี้ ในที่อย่างนี้เป็นชื่อของกำลังจิต ไม่ใช่หมายถึงเรี่ยวแรงที่กำลังทำงานอยู่. ตรงนี้ผมอยากจะบอกให้ทราบ สำหรับพวกคุณที่เรียนหนังสือมาอย่างนี้ จะยังไม่ทราบ ถือว่าภาษาบาลีนี้

มันประหลาดอยู่บางอย่าง เขาใช้คำ ๆ เดียว ใช้เรียกได้หลายสิ่งหลายอย่าง ซึ่งมันล้วนแต่เนื่องกัน : เช่น “วิริยะ” นี้ใช้ถึงถึงความเพียรพยายาม เหนือไหล่ ไกลย้อยก็ได้. แต่เขาใช้เป็นชื่อเรียกเจตสิกธรรมในจิต ที่จะปรุงแต่งจิต ให้มีความเพียรชนิดนั้นก็ได้. เจตสิกธรรม ความรู้สึกในจิต ที่จะปรุงแต่งจิต ให้ยั้งยืนแข็งแรงในส่วนข้างนอก แต่ข้างในเขาก็เรียกชื่อเจตสิกธรรมนั้น ว่าวิริยะก็ได้.

ยกตัวอย่างง่าย ๆ เช่นว่า เรามีความสงบรำงับ สบายทางร่างกาย นี่ก็เรียกว่าความรำงับทางร่างกาย. แต่มูลเหตุของมันอยู่ที่เจตสิกภายในใจที่เป็นเหตุให้มีความรำงับทางร่างกาย แล้วก็เรียก เจตสิก คือความรู้สึกของจิตในจิต นั้นว่า ความรำงับทางกายอีกเหมือนกัน; ชื่อมันเป็นเสียอย่างนี้, เช่น คำว่า ‘กายบัตถิ’ เป็นต้น ซึ่งแปลว่าความรำงับทางกาย; แต่เป็นชื่อของต้นเหตุ ที่ทำให้เกิดความรำงับทางร่างกาย เป็นนามธรรมอยู่ในจิต.

คำว่า วิริยะ นี่ก็เหมือนกัน เขาหมายถึงเจตสิกธรรมในจิต เรียกชื่อมันว่า วิริยะ. มันมีขึ้นแล้วปรุงให้เกิดความผากเพียรออกมาทางภายนอก ซึ่งก็เรียกว่า วิริยะ อีก; แล้วคำว่า วิริยะ ยังเป็นชื่อแปลก ๆ ของกำลังของความกำหนด, ที่เมื่อมีความกำหนดแล้ว มันแผดผาญเชื้อในกระดูกให้กลายเป็นน้ำมันออกมาข้างนอก อย่างนี้เขาก็เรียกว่า วิริยะเหมือนกัน. แรงงานอันนั้น ซึ่งเป็นความกำหนดนั้น ก็เรียกว่า วิริยะเหมือนกัน. เหล่านี้บอกไว้ให้ทราบว่า คำในภาษาบาลีนั้น มันใช้กว้างอย่างนี้ แล้วอย่าให้มันกันยุ่งจนไม่เข้าใจ.

ที่ง่ายกว่านี้อีกเช่น คำว่า ทาน นี่เรารู้จักแล้วว่า เป็นการให้ทาน. แต่ในภาษาบาลีนั้นมีความหมายให้ออกมาจากข้างในเลย หมายถึงสิ่งที่มีอยู่ข้างใน. ความคิดที่จะให้ทานนั้นก็เรียกว่าทาน, เจตสิกธรรมก็เป็นเหตุให้เราทำทาน ทนอยู่ไม่ได้นั้นก็เรียกว่า ทาน, แล้วการให้นั้นก็เรียกว่า ทาน, วัตถุ สิ่งของที่

ให้ไปนั้น ก็เรียกว่าทาน, สถานที่ที่ให้ทาน ก็เรียกว่าทาน; มันมากถึงอย่างนี้. นี่ขอให้รู้ไว้เป็นหลักทั่วไปว่า ภาษาบาลีใช้กว้างอย่างนี้ แล้วเราก็จะหาเงื่อนไขได้มากขึ้น.

คำว่า วิริยะ ในที่นี้ก็หมายถึง เจตสิกธรรมในจิตที่ผลักดันให้เรา มีความขี้เกียจ ในการที่จะมีความเพียร มีความพยายาม.

ข้อที่ ๓. สติ สตินี้เป็นกำลังอย่างยิ่ง ในหน้าที่ของสติ คือความระลึก รู้สึกอยู่ มันจะควบคุมให้อื่นๆ นั้นไม่หลุดซ่งก หรือไม่เดินผิดทาง ไม่เขว ออกนอกทาง; เช่นมีสติอยู่ วิริยะก็จะเดินถูกทางอยู่เรื่อย. ดังนั้นสติจึงถูกจัดให้เป็นกำลังในหน้าที่อีกแบบหนึ่ง ขาดไม่ได้ในเรื่องกำลังของสติ.

ข้อที่ ๔. เรียกว่า สมภาณี นั่นคือตัวกำลังจิตโดยตรง. คำนี้เป็นคำ ประชานของสิ่งที่เรียกว่า “กำลังจิต” ก็ต้องมีสมภาณี. แต่ว่าตามลำพังสมภาณี มันก็ ไปไม่รอด มันต้องมีศรัทธา วิริยะ สติอยู่ด้วย. ที่นี้คำว่า “สมภาณี” นี้หมายถึง กำลังใจที่อบรมแล้ว; ถ้าไม่ได้อบรม มีอยู่ตามธรรมชาติ มันก็เรียกว่า สมภาณีเหมือนกัน; แต่เรายังไม่เรียกว่ากำลังในที่นี้. ที่เรียกว่า *กัลมังสมภาณี* นั้นต้องอบรมกระทำถูกวิธีแล้วเกิดสมภาณี จึงจะเป็นกำลังสมภาณี หรือสมภาณีพละ. สมภาณีชนิดหนึ่งมีอยู่ตามธรรมชาติ พอเราตั้งใจจะทำอะไร สมภาณินั้นก็มีเอง; มันก็เป็นกำลังอยู่เหมือนกัน. แต่ในที่นี้เราไม่หมายถึงอย่างนั้น, เราหมายถึง สมภาณินะที่เราร่วมมันขึ้นมา.

ตัวอย่างเช่น เมื่อคน ๆ หนึ่ง จับเป็นขึ้น จะยิ่งออกไป ในสมภาณินั้น ก็มีขึ้นมาทันควันโดยไม่ต้องรู้สึกตัว; อย่างนี้ก็เป็นสมภาณิตามธรรมชาติ เกี่ยวกับธรรมชาติ เกี่ยวกับพื้นเพทางจิตใจของบุคคลนั้น. หรือเมื่อคุณเริ่มคิดเลข

สมาธิก็เกิดขึ้นตามธรรมชาติ, แล้วมันก็คิดไปได้ด้วยสติปัญญา. สมาธิตามธรรมชาติอย่างนี้ก็เป็นกำลังในระดับธรรมชาติ : คนโง่ก็มีไปตามประสาทคนโง่, เด็ก ๆ ก็มีไปตามประสาทเด็ก ๆ. แต่ถ้าเราจะไปถึงสมาธิที่เป็นพระกันแล้ว ก็ยังหมายเอาสมาธิที่อบรมด้วยวิธีใดก็ตาม เป็นแบบฉบับที่มีมาแต่โบราณแล้ว; ทั้งหมดนี้ก็ยังถือว่าเป็นกลาง ๆ อยู่.

ทั้งศรัทธา วิริยะ สติ สมาธิ ในที่นี้ที่เรียกว่า “กำลังจิต” นี้ ระบุเฉพาะตัวที่เรียกว่ากำลัง; เอาไปใช้ฝึกก็ได้ เอาไปใช้ถูกก็ได้, เรียกชื่ออย่างเดียวกันได้. เช่นสมาธิใช้ฝึก ก็คือสมาธิที่ใช้ไปในการเบียดเบียนผู้อื่น ซึ่งมีอยู่มาก.

คำว่า จิต นี้เป็นสิ่งลึกลับที่เราจะรู้จักมันไม่หมด ไม่ครบ ไม่ถ้วน; แต่ว่าเท่าที่มนุษย์รู้แล้วก็ไม่ใช่บ่อย สามารถอบรมจิตให้มีสมาธิ ชนิดที่เป็นฤทธิ์ เป็นปาฏิหาริย์มาแล้ว ตั้งแต่ก่อนพุทธกาล; หรืออย่างน้อยก็รู้สึกปลุกกำลังจิตให้ทำอะไรเกินกว่าธรรมชาติได้หลายเท่า. แม้แต่เรื่องของพวกยักษ์พวกมาร, คุณพ่อย่างนี้ไปคิดดู อย่างในหนังสือจักร ๆ วงศ์ ๆ เช่นเรื่องรามเกียรติ์ มีกล่าวสอนว่า :— ว่าแล้วเข้าลุยขึ้นสามที เจ็บหัวอันหรือก็เสื่อมหาย อย่างนี้ลุยขึ้นไปรอบได้อีก; จะเป็นกุมภภันธุ์ หรือตัวอะไรก็ไม่ทราบ; เมื่อเป็นเด็ก ๆ ก็เคยอ่าน เคี้ยวก็ยังจำได้คร่าว ๆ. เมื่อมันถูกทุบถูกตีลงนอนอยู่ กระตุกหัก แข็งขาหัก; แล้วสำรวจจิตตามวิธีที่เคยฝึกมา เป็นสมาธิ ก็ไปลุยไปทั่วตัว มันก็ลุกขึ้นได้อีก. หรือเรื่องในอรรถกถาบาลี ก็มีว่าพระโมคคัลลานะของเรา ถูกโจรทุบจนกระดูกแตก ก็สำรวจกำลังจิตจากสมาธิ เหาะไปเฝ้าพระพุทธเจ้า; นี่คือนำลังของสมาธิ ที่เข้าไปในทางฝ่ายฤทธิ์ อิทธิฤทธิ์ หรือปาฏิหาริย์ก็อย่างหนึ่ง.

ที่นี้ เราเอาสมาธิ. ชั่วนี้มาใช้ในฝ่ายการงาน ที่เราต้องการจะทำนั้น ก็ได้; หรือเอาสมาธิ. ทั่วไปใช้เพื่อบรรลุมรรค ผล นิพพานก็ได้; อานาจารหรือประโยชน์ของสมาธิมีอย่างนี้. อย่าลืมว่ามันจะต้องเป็นอย่างที่ผมเคยพูดมาแล้ว ย้ำอีก : สมาธิทั้งประกอบด้วยองค์สาม คือ – จิตบริสุทธิ์ – จิตตั้งมั่น – จิตไวต่อหน้าที่. จิตบริสุทธิ์สะอาด ไม่มีกิเลสรบกวนทอนนั้น จิตว่างจากกิเลสรบกวน แล้วก็จิตตั้งมั่น แน่วแน่เข้มแข็งมีอารมณ์เดียว นั้นผมเรียกว่าตั้งมั่น, แล้วก็จิตไวพร้อม คล่องแคล่วว่องไวต่อหน้าที่; รวมเรียกว่า บริสุทธิ์ สมาธิโต กัมมณีนโย.

กัมมณีนโย นั้นคล่องแคล่วในการงาน เคี้ยวนี้เรียกว่า *active* พูดถึงกันมากในคำว่า *active* เช่นว่าคนนั้นไม่ *active* คนนี้ *active* นี้ก็หมายถึงคำว่าไว, ไวต่อความรู้สึก ไวต่อหน้าที่การงาน ทางกาย ทางจิต ก็ตาม. อย่าไปเข้าใจว่า สมาธิแล้วนั่งตัวแข็งทื่อหลับตา ทำอะไรไม่ได้ นอกจากนั่งหลับตา นั่นเป็นคำพูดของคนที่ไม่รู้เรื่องสมาธิ. แล้วประโยชน์อย่างหนึ่งของสมาธิก็ชื่อ *active* คือไวต่อหน้าที่; มันไม่ได้อยู่นิ่ง, ไวต่อการคิดนึก การกระทำ การพูดจา การทำงานอะไรทุกอย่าง; มีกำลังในทางจิตแรง.

ทั้ง ๔ อย่างนี้ เราเรียกว่ากำลังจิตไปหมด มีศรัทธา – กำลังความเชื่อ, แล้วก็มโนะ – กำลังความพากเพียร, มีสติ – กำลังของสติความระลึกได้, แล้วก็กำลังของสมาธิ – คือความที่จิตถึงขีดสูงสุดของการมีกำลัง; นี้เรียกว่ากำลังจิต. คนทั่วไปก็พูดถึงกำลังกาย กำลังจิต คุณก็กำลังพูดถึงกำลังจิต, แต่กลัวว่าจะไม่ถูกต้องและสมบูรณ์เหมือนอย่างนี้. เอาไปคิดดูใหม่ เอาไปละเลงเสียใหม่ ให้มีกำลังจิตในลักษณะอย่างนี้ ในการทำการงานในหน้าที่, จะเป็นเรื่องการเล่าเรียน หรือการครองเรือนอะไรก็ตาม.

ต่อไป กำลังปัญญา. ปัญญาแปลว่าความรู้ มันก็ขยายความออกไปถึง ทุกอย่างที่มีมันเกี่ยวกับความรู้. ทุกอย่างที่เกี่ยวข้องกับความรู้ ความฉลาด ความสามารถ ฝีมือลายมือ เทคโนโลยีทั้งหลาย, รวมอยู่ในคำว่าปัญญา หรือ กำลังปัญญา. ความมีสติปัญญารวมอยู่ในคำว่าปัญญา. กำลังปัญญา คือกำลังของความรู้; รู้อะไร? ก็รู้ในสิ่งที่ท่านจะทำ หน้าที่ที่ท่านจะทำ. ที่นั่นคำเชื่อมมันจะแทนกันได้ เช่น ฝีมือลายมือ หรือความรู้อะไรที่มันล้วนแต่เนื่องกัน เช่นว่า มีสติปัญญา มีพรสวรรค์ มีอะไร, เคียวนั่นคงจะเรียกว่าเทคโนโลยี. ความรู้ทางเทคโนโลยีทางแขนงไหนก็ตาม ซึ่งคุณกำลังบูชาเป็นพระเจ้าอยู่ นั่นคือกำลังปัญญา. นี่เรายังไม่หมายถึงเรื่องไปนิพพาน, กำลังปัญญานี้เรายังไม่หมายถึงความถูกต้อง หรือไปมรรค ผล นิพพาน; หมายถึงแต่ความรู้ ความสามารถของจิตเท่านั้น, เอาไปใช้ผิดก็ได้.

อย่าลืมว่า สิ่งที่เราเรียกว่าปัญญาในภาษาโลกียะ เอาไปใช้ผิดก็เรียกว่าปัญญา, ปัญญาในทางที่จะครอบงำมัน ก็อยู่ในพวกฉลาด ที่อยู่ในพวกปัญญา. ปัญญาที่จะทำแต่สิ่งที่ถูกต้องที่ควร มันก็เรียกว่าปัญญา. เมื่อเราพูดถึง กำลังเฉยๆ เราเอาไว้เป็นกลางๆ เอาไปใช้ทำผิดก็ได้ เอาไปใช้ทำถูกก็ได้. ปัญญาที่เรียกว่าเป็นกลางๆ เอาไปใช้ทางคดโกงอะไรทำอะไรก็ได้ นี่เรียกว่า cunning ในภาษาอังกฤษ คล้ายๆกับคำว่า “เจโก”. ปัญญาแท้ๆ ปัญญาบริสุทธิ์ เพื่อไปสู่มรรค ผล นิพพาน ก็เป็นเรื่องปัญญาในระดับหนึ่ง แต่ชื่อมันเหมือนกันระวังให้ดี.

ที่นี่ คุณจะต้องรู้จักสังเกต แยกแยะดูว่า กำลังกายคืออะไร? กำลังจิตคืออะไร? กำลังปัญญาคืออะไร? ทำไมไม่เอากำลังปัญญาไปใส่ไว้ในเรื่องกำลังจิต? ก็เพราะว่าปัญญาในที่นี้หมายถึงความรู้ของจิต, ความรอบรู้ของจิต.

กำลังจิตนั้น คือจิตที่ถูกอบรมแล้วมันเกิดกำลังขึ้นในจิต ไม่เกี่ยวกับความรู้. ส่วนปัญญา มันเป็นความรู้ของจิตนั้นแหละ แต่มันเป็นแผนกความรู้; เราเลยเรียกว่า “กำลังปัญญา”. นี่ทั้งกายและทั้งจิตมันเนื่องกัน : ปัญญาและจิตมันก็อยู่ในร่างกายนี้, ร่างกายก็เป็นที่ตั้งของจิต, จิตก็เป็นที่ตั้งของปัญญา. เรามีร่างกายเป็นเครื่องรองรับจิต, จิตก็กลายเป็นเครื่องรองรับปัญญา; มันเนื่องกัน ไม่แยกกัน. มีปัญญาอยู่ในจิต, จิตอยู่บนกาย, อาศัยกันไปทั้งสามอย่าง.

ลองนึกดูว่า จะมีอะไรมาจากไหนอีก มาจากที่ไหนอีก? ดูเหมือนว่าจะไม่มีใครนึกถึงกันเสียแล้ว ว่ามีทั้งกำลังกาย กำลังจิต กำลังปัญญา ก็พอเสียแล้ว. ผมอยากจะเพิ่มให้ “กำลังธรรม” ก็กำลังของความถูกต้อง; เพราะว่าที่แล้งมาสามอย่างนั้น ไม่เกี่ยวกับความถูกต้อง; มันเกี่ยวกับกำลัง มีกำลังมาก ๆ ดีแล้วกัน มันยังไม่เกี่ยวกับความถูกต้อง; ฉะนั้น อันที่ ๔ นี้จึงแถมเข้ามาเป็น “กำลังธรรม”.

กำลังธรรม หรือกำลังพระธรรมก็ได้ นี่คืกำลังของความถูกต้อง; แต่เราเรียกว่ากำลังของพระธรรม ก็จะต้องศักดิ์สิทธิ์กว่า. ข้อแรกเมื่อพูดถึงความถูกต้อง ก็ขอให้ระลึกถึงอริยมรรคมีองค์แปดนั้นแหละ, หรืออัฐมรรค หรือมีขณิมาปฏิบัติ ว่าเป็นหลักประจำใจ : แยกเป็น ความถูกต้องในความคิดเห็น ถูกต้องในความหวัง ถูกต้องในการพูดจา ถูกต้องในการกระทำทางกาย ถูกต้องในการเลี้ยงชีวิต ถูกต้องในความพากเพียรพยายาม ถูกต้องในความรำลึกประจำใจ แล้วก็ถูกต้องในความมีสมาธิ.

ถ้ามันผิดเขาก็เรียกมันว่า มิจฉามรรค หรือมิจฉัตตะ; ถ้ามันถูก เขาก็เรียกว่า สัมมามรรค – หนทางถูก; ถ้าผิดก็เรียกว่า หนทางผิด. มิจฉามรรค

ก็คือว่า ความรู้ความเข้าใจผิด ความหวังผิด พุทธชาติ การงานทางชาติผิด
 เสียชีวิตผิด ความเพียรผิด สติผิด สมาธิผิด; มันคือฝ่ายผิด. ส่วนฝ่ายถูกต้อง
 ก็อย่างที่เราเรียกว่า เป็นตัวของพุทธศาสนา เรียกว่า มัชฌิมาปฏิปทา ก็เรียก,
 อัญญัติกรรมรรค ก็เรียก, อริยมรรค ก็เรียก. แล้วต้องมี “กำลังของความ
 ถูกต้อง” นี้ มาควบคุมทั้งหมดอีกที : ควบคุมกำลังกาย ควบคุมกำลังจิต
 ควบคุมกำลังความรู้ ให้เป็นไปในทางที่ถูกต้อง; ถ้าจะเรียกให้กว้างออกไป
 ก็เป็น “กำลังของธรรมะ”.

“กำลังของธรรมะ” นี้ขยายออกไปถึงสิ่งที่มีเนื้อกันอยู่โดยอ้อมอีก
 หลายอย่างก็ได้; ที่ใช้กันมากอยู่อย่างผิดๆ นี้ ผมจะระบุชี้ให้เห็น เช่นกำลัง
 ของบุญเก่า ของบุญกุศลที่ทำไว้แต่กาลก่อน. คุณเคยทำความดีความงาม ความ
 ถูกต้อง อะไรไว้มากแต่กาลก่อน นี่มันก็เป็นกำลังใหม่ขึ้นมาในที่นี้. กำลัง
 ของบุญของกุศลที่ไถ่กระทำไว้ที่แล้ว นี่ก็เรียกว่า กรรมที่ไถ่กระทำไว้ที่แล้ว
 แต่กาลก่อน มาเป็นกำลัง เป็นกุศลกรรมแต่หนหลังมาช่วย. แต่แล้วคนในสมัยนี้
 ไม่สนใจ ถอยหลังเข้าคลอง ไปเรียกสิ่งเหล่านี้ว่า “โชค” ว่า “เคราะห์”
 หรืออะไรไปเสียอย่างนี้, ว่าเป็นโชคดี เคราะห์ดี ทุกข์ดี อะไรไปทำนองนั้น;
 นั่นเพราะความโง่ เพราะอำนาจของความขลาด และความโง่รวมกัน. โง่ทำให้
 ขลาด ขลาดทำให้โง่ หล่อเลี้ยงกันอยู่อย่างนี้แหละ; แล้วก็ไปถือเทวดา ผีนาง
 โชคชะตาอะไรดี อะไรไป ไม่หวังความถูกต้องคือบุญกุศล หรือกรรมที่เป็นกุศล
 ที่แท้จริง. มันหวังผลอย่างเดียวกันนั่นแหละจึงไปเชื่อโชค เชื่อฤกษ์ เชื่อเทวดา;
 แค่นี้รู้ไม่ว่า ที่มันจะช่วยได้จริงนั้น ก็บุญกุศลที่แท้จริงที่ไถ่กระทำไว้นั้นแหละ
 จะเป็นโชคดี.

อีกอย่างหนึ่ง เราจะไปถึงสิ่งที่เรียกว่า เจ้านายช่วย บุญวาสนาช่วย บารมีมาก มีอำนาจวาสนาช่วย มันก็ไม่พ้นไปจากความดีที่ทำไว้แต่กาลก่อน, ความถูกต้องที่ทำไว้ในกาลก่อน. สำหรับเจ้านายนั้น ถ้าเป็นเจ้านายจริง เจ้านายดี เจ้านายจริง ถูกต้องตามความหมายของคำว่า เจ้านาย มันก็เป็นคนดี, แล้วก็ช่วยแต่คนที่ทำดี. ในการที่เจ้านายจะช่วยเหลือเราก็เพราะเราทำดี. นี่คือความหมายของคำว่าช่วยเหลือตัวเอง; ความดีของตัวเอง ช่วยตัวเอง ไปบังคับให้ผู้อื่นต้องรู้มาช่วยเรา เพราะความดีของเรา.

สิ่งที่เรียกว่า “วาสนาบารมี” ก็เหมือนกัน ถ้าถูกต้องและแท้จริง ต้องมาจากบุญกุศลที่ทำไว้ คือความดีที่ทำไว้. ถ้าวาสนาบารมีมาจากศีลสง เทวตาบ้าง ๗ บ่อ ๗ มันก็ไม่ยั่งยืน; หรือมาจากทุจริตตกโกงอะไร มันก็ไม่ยั่งยืน เพราะฉะนั้นต้องให้รู้ว่า มันมีอยู่อีกชุดหนึ่งกลุ่มหนึ่ง คือ “กำลังของธรรมะ” หรือ “กำลังความถูกต้อง” เพื่อจะไปควบคุมทั้งสามกำลังข้างต้นนั้น ให้มันเดินไปถูกต้อง : ใช้กำลังกายถูกต้อง ใช้กำลังจิตถูกต้อง ใช้กำลังความรู้ถูกต้อง. นิรวมเป็น ๔ กำลัง มีรายละเอียดปลีกย่อยอะไรไม่ไหว ครอบคลุมอะไรทั้งหมด ในบรรดาที่เป็นกำลัง – กำลัง. คุณก็ลองไปศึกษาเองเถิด มันจะคิดได้.

ลองศึกษาก่อนไปว่า ใน ๔ กำลังนี้แหละอันไหนมันสำคัญที่สุด? คุณ จะมองเห็นในทันทีว่า อันสุดท้าย พวกที่ ๔ ประเภทที่ ๔ มันสำคัญที่สุดคือ “กำลังของพระธรรม” “กำลังของความถูกต้อง”; นี่มันเป็นเรื่องทางฝ่าย *spiritual* ไป คือฝ่ายสูงส่งไป. กำลังร่างกายเป็นเรื่องทางกาย ทางฟิสิกส์, กำลังจิต, กำลังความรู้ ตามธรรมศาสตร์มันเป็นเรื่องทาง *mental* ทาง *mentality*, ส่วนกำลังความถูกต้องของธรรมะนี้เป็นเรื่อง *spirituality*, กำลังทางฝ่าย *spiritual* มันขึ้นถึงขีดของความถูกต้อง. เราจะเรียกกำลังอันที่ ๔ ที่สำคัญที่สุดว่าอย่างอื่น

อีกได้มากมาย. ถ้าดีต่อพระเจ้ายกเรียกว่ากำลังของพระเจ้า; พวกที่เชื่อพระเจ้ายกดีต่อพระเจ้าจริง ๆ ก็เรียกว่า นี่คือ “กำลังของพระเจ้า”.

กำลังกาย กำลังจิต กำลังความรู้อะไรนี้ เป็นของเราเอง; แต่กำลังพระธรรมเป็นกำลังของพระเจ้าให้มา. ส่วนพุทธบริษัทเราไม่ถือพระเจ้าก็ตั้งเรียกว่าของพระธรรม; เพราะความถูกต้องนั้นนักของธรรมชาติ คือกฎของธรรมชาติ. ทำอย่างนั้นก็เกิดผลขึ้นอย่างนี้, ทำอย่างนั้นก็เกิดผลขึ้นอย่างนั้นตามกฎของธรรมชาติ. ถ้าเรารู้กฎของธรรมชาติฝ่ายเป็นผลที่ถูกต้องและตามที่เราต้องการแล้ว ตัวธรรมชาติก็มีให้เลือกครบทุกอย่าง อะไร ๆ ก็เป็นของธรรมชาติ. ก็แปลว่า เรามีความรู้ ความถูกต้อง ที่เราจะใช้กฎธรรมชาติที่เราจะทำให้ถูกต้องตามกฎของธรรมชาติ; นี่เป็นพระธรรมอยู่ที่ตรงนี้ เป็นธรรมะอยู่ที่ตรงนี้.

บางคนอาจจะคิดอย่างหวัด ๆ ว่า มันเลอะเลิน เสียเรื่องของมรวาสไปแล้ว; ขอย้ำได้ก็คิดอย่างนั้น. มรวาสก็ต้องการความถูกต้องทางจิต ทางวิญญาณ ที่สูงขึ้นไป จนกว่าจะถึงที่สุด; ความรู้เรื่องสุญญตาสำหรับมรวาสก็รวมอยู่ในข้อนี้. เรื่องสุญญตาเราก็อธิบายกันยืดยาวเสร็จไปเรื่องหนึ่งแล้วว่ามรวาสจะต้องมีสุญญตา จึงจะประกอบไปด้วยประโยชน์เกื้อกูลตลอดกาลนาน. ความมีสุญญตา มีการปฏิบัติที่ไม่ยึดมั่นถือมั่นในจิตในใจนั้นแหละ คือกำลังของธรรมะ ที่จะช่วยมรวาสในอันดับสูงสุด; บ้างก็ไม่ให้มรวาสเกิดความทุกข์ ความร้อนใจใด ๆ ทั้งหมดทั้งต้น.

เมื่อเกิดเรื่อง เช่น ลุกตาย เมียตาย ผัวตาย อะไรก็ไม่ระคายจน, ไม่ร้อนใจหรือเป็นทุกข์. แม้มีเรื่องซอกหลุมหรือฉิบหายโดยความพลากพั้งไปบ้าง

ก็ไม่ใช่ทุกข์, หรือจะมีอะไรถูกกลั่นแกล้งอย่างไรก็ไม่ใช่ทุกข์ ไม่น้อยใจ
ไม่เป็นทุกข์. ลงได้ขึ้นชื่อว่าความทุกข์แล้ว เราไม่เอาเสียเลย นั่นแหละคือ
อำนาจของบุญญา. ถึงแม้ว่าความสุข ความพอใจจะมีเข้ามา ก็หัวเราะเล่น
ไม่ไปเป็นทาสของมัน, ไม่เป็นทาสของเงิน ของเกียรติยศ ชื่อเสียง อำนาจ
วาสนานั้น; บุญญาช่วยได้อย่างนี้. เพราะฉะนั้นบุญญาที่รวมอยู่ใน
“กำลังของพระธรรม” มันเลยเป็นกำลังที่เป็นทาง *spirituality* ที่สูงสุด ที่ละเอียด
ที่ลึกซึ้ง ที่จะช่วยให้มนุษย์สามารถชนะความทุกข์ทั้งปวงได้ นับตั้งแต่ประสบ
ความสำเร็จในการงานต่างๆ ในชีวิตประจำวัน; ไม่ต้องร้องไห้ เพราะวิบัติ
เกิดขึ้น, ไม่เหลิง ไม่สิ้นตัว เพราะสมบัติเกิดขึ้น; ประโยชน์เกื้อกูลของพระวาจา
มันเป็นอย่างนี้ ที่ว่าสูงส่งมันสูงสุดอยู่ที่นี้.

เพราะฉะนั้นถ้าคุณไปบูชาแต่ เทคนิโด้ย เหมือนคนปัจจุบันในโลกนี้
เวลานี้แล้ว ก็เรียกว่าหลับหูหลับตาอยู่เท่าไร. ยังหลับหู ยังหลับตา ยังประมาท
อยู่สักเท่าไร. แล้วถ้าไปเอาตามความนิยมของคนสมัยนี้ ตามการศึกษาของคน
สมัยนี้ แล้วละก็อันตรายมาก; เพราะเขาดีม ละเลย หรือดีมหมดในเรื่องธรรมะ
ไปเอาเรื่องวัตถุ เรื่องเนื้อหนังกันไปหมด มันก็เป็นกำลังฝ่ายผิดทั้งนั้น, เป็น
กำลังฝ่ายพญามาร ฝ่ายซาตานทั้งนั้น; มนุษย์ก็เกือบจะอันตราย. ใช้กำลังผิด
ไปเพิ่มกำลังให้แก่พญามาร; ความเป็นพระวาจาก็เหมือนกับคนรักทั้งเป็น เพราะ
ไม่รู้สิ่งที่ควรระวัง ในข้อนี้; ไม่มีกำลังที่จะต้านทานกิเลส; กิเลสก็กลับมีกำลัง
เพราะไปเพิ่มให้มัน.

เราไม่มีกำลังที่จะต้านทานกิเลส กิเลสก็แผดเผา ผูกพัน ทัมแทง
เป็นการทรมานทุกข์ทรมาน; เป็นพระวาจาที่สกปรกจนแทบจะไม่ได้ คายแล้วสุนัข
ก็ไม่กิน เหมือนในสโลกที่ฉายอยู่นั้น; เพราะนี่ชกกำลังธรรมะ. ถ้าเราจะเป็น

มรวาฬที่มีกำลัง, มรวาฬที่มีกำลัง ไม่ใช่ทุพพลภาพ แล้วกำลังที่จะไปสู่ความสำเร็จจุดหมายปลายทาง ต้องมีอย่างนี้.

เราพูดวันนี้ก็แค่หัวข้อเท่านั้น รายละเอียดไปหาเอง; สรุปว่า กำลังกายอย่างหนึ่ง กำลังจิตอย่างหนึ่ง กำลังความรู้อย่างหนึ่ง กำลังความถูกต้องอีกอย่างหนึ่ง; แล้วทั้งหมดนั้นก็สำเร็จอยู่ที่คำว่า "ธรรม" เพียงคำเดียว. ถึงกำลังกายมันก็อยู่ในพวกธรรมชาติ เป็นธรรม, กำลังจิตก็เป็นธรรมชาติ เป็นธรรม, กำลังความรู้ หรือปัญญา ก็เป็นธรรม, กำลังพระธรรม นี่ก็คือธรรม; แต่มันแยกแขนงสกลกันลงไป เพราะถ้าเราไม่แยกให้มันเป็นเรื่องๆ ไป เราก็ปฏิบัติไม่ได้.

อย่างเช่นกำลังกาย ก็ไม่บำรุงร่างกายให้มีกำลัง นับแต่กินอาหารให้ดี นอนหลับให้ดี อะไรให้ดี เป็นเรื่องของทางอนามย; แล้วหาเครื่องมือแวดล้อมกำลังกายนี้ จากเพื่อนฝูง จากสิ่งแวดล้อมอย่างอื่น เช่นมีทรัพย์สินมรดก มันก็มีกำลังกายมากขึ้น, จ้างคนมาทำอะไร เท่าไรก็ได้; หรือมีเครื่องทุนแรงไว้ก็ได้.

ทางกำลังจิต ก็อบรมให้มีศรัทธา วิริยะ สติ สมาธิโดยเฉพาะ.

ทางความรู้ ก็ให้เป็นความรู้ที่อยู่ในขอบเขต อย่าให้มันเป็นความรู้ที่มันพร่าออกไปจนมันไม่มีจุดจบ, โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือสิ่งที่เรียกว่า "ปรัชญา" ของสมัยปัจจุบัน. คนนี้ว่าอย่าง คนโน้นว่าอย่าง ล้วนเป็นอย่าง ๆ อย่าง ๆ ไม่รู้ก็อย่าง สำหรับมาชนกันเล่น; มันเป็นเรื่องจับแพะชนแกะอย่างไม่มีที่สิ้นสุด, เรียกว่าไม่มีขอบเขต. ความรู้ก็ต้องอยู่ในขอบเขตสิ่งที่เราต้องการจะรู้ ควรจะรู้; เราต้องมีปัญหาของเราโดยเฉพาะ แล้วก็จะแก้ปัญหานั้น; แล้วในที่สุด

ก็ทำให้มันเป็นธรรม คือถูกต้อง. ข้อนี้อธิบายให้ระลึกนึกถึงพระพุทธรูปที่สำคัญที่สุด แต่ฟังดูแล้วน่าขัน : *ธมฺมํ สุจฺริตํ จเร – จงประพฤติธรรมให้สุจริต.* ประพฤติธรรมให้สุจริต; นี่กำชับไว้ทีเดียวว่าประพฤติธรรมนั้นก็ต้องประพฤติให้สุจริต; คือประพฤติกองก็ได้, มันนำไปหลังหลอกต่อธรรมะก็ได้, นับถือพระพุทธเจ้าอย่างหน้าไหว้หลังหลอกก็มี.

เดี๋ยวนี้เรามีหลักเกณฑ์ มีหลักปฏิบัติอย่างนี้แล้ว เราก็ยังต้องจงรักภักดีต่อหลักเกณฑ์ต่ออุดมคตินี้ แล้วประพฤติให้มันสุจริต. ที่นี้นักเรียนก็เรียนกันแต่หัวข้อ ยังไม่ได้ประพฤติชั่วเข้าไป; แล้วจะประพฤติให้มันสุจริตได้อย่างไร. เพราะว่าเมื่อลงมือประพฤติแล้ว เราก็ยังจะต้องประพฤติให้มันสุจริต, อย่าให้อุปกิเลสได้ว่า เราเล่นตลกพลิกแพลงอะไรอย่างนั้น – อย่างนี้.

ที่นี่ ยังเหลืออยู่อีกเพียงนึกเกี่ยวกับ ปัญหาที่ว่าป้องกันแก้ไขความอ่อนแอในการทำงานนั้น คุณต้องเอากำลังเหล่านี้ไปใช้. นี่ผมก็ตอบอย่างเอาเปรียบ หรือกำนันทุบตี. ความอ่อนแอไม่มีกำลังใจทำงานนี้ หรือเมื่อทำงานอยู่ก็เหนื่อยหน่าย ท้อแท้, เสร็จแล้วมันก็ยังเบื่อบระอา. นี่ต้องสร้างกำลังขึ้นมาใหม่ให้ครบบริบูรณ์ โดยหลักที่เรียกว่า พละ หรืออินทรีย์ มีอยู่ ๕ อย่าง คือ – ศรัทธา วิริยะ สติ สมาธิ ปัญญา; ก็คือที่เรากำลังพูดอยู่ตลอดเวลา. มีศรัทธา วิริยะ สติ สมาธิ ปัญญา, รายละเอียดอยู่ในหนังสือนวโกวาท หรือคำอธิบายนวโกวาท; และผมก็อธิบายแต่คำที่สำคัญ ๆ แล้วเมื่อตะกี้; แล้วมันไปจบอยู่ที่ปัญญา เป็นอันที่ ๕.

ศรัทธา — ความเชื่อ, วิริยะ — ความพยายาม, สติ — ความระลึกความรู้สึก
ตัวอยู่, สมာธิ — ความมีกำลังใจมั่น, แล้วปัญญา — ความรู้, ที่กล่าวไว้ ๕ อย่างนี้
มันเป็นกรอบจักรวาลไปใช้ในทุกแขนง แล้วก็มุ่งหมายโดยเฉพาะการปฏิบัติธรรม
เพื่อบรรลุมรรค ผล นิพพาน ; ทำอย่างนี้เพื่อความมุ่งหมายนั้น. แล้วอย่า
ลืมว่า ปัญญาในนี้ต้องเป็นปัญญาแท้จริง. ถ้าจะเอา
หัวเห้งหัวของมันเป็นเพียงอย่างเดียวกับที่เอาที่ปัญญาที่แท้จริง ปัญญาที่
ถูกต้อง ยึดเอาปัญญานี้เป็นหลัก แล้วอื่น ๆ จะตามมา เรียกว่า หัวเห้ง
คือหัวขั้วของพวกที่มันมีหลาย ๆ แขนง.

เรามีปัญญาเป็นหัวเห้งหัวของพวกแล้วก็พอ เพราะปัญญาที่ถูกต้อง
สามารถทำอะไรต่าง ๆ มาตามที่ต้องการได้ครบ. คตินี้จะเป็นของโบราณก่อน
พุทธกาล เพราะไปอ่านดูในฝ่ายอื่นมันก็มี. เขารู้จักสิ่งที่เรียกว่าปัญญากว้างขวาง
ใช้เป็นหลักทั่วไป มันก็มีอยู่ในคัมภีร์ของเราคือของพุทธศาสนา. เขาว่าอย่างนี้ :
ปัญฺหา หิ เสฏฺฐา กุสลา ภนฺติ, “พวกคนฉลาดกล่าวว่า ปัญญาเป็นสิ่ง
ประเสริฐที่สุด”. ใช้คำว่า พวกคนฉลาด คือถนัดความกว้าง : คนฉลาด
แล้วไม่ว่าใคร ย่อมกล่าวว่าปัญญากว่าประเสริฐที่สุด. นกฺขตฺตวราหวิ ตารกานํ,
“เหมือนดวงจันทร์ซึ่งเป็นราชาแห่งนักษัตรย่อมเด่นกว่าดวงดาวทั้งหลายฉะนั้น”.
สํลํ สิริ จาปี สตณฺจสมโม อนฺวายิกา ปญฺญวโต ภนฺติ, “สิ่งที่ดี มีขวัญที่ดี
สัทธิธรรมที่ดี ย่อมเป็นไปตามอำนาจของปัญญา” คือปัญญาจะชักนำมาเอง
แม้แต่สิ่งที่เรียกว่า ธรรมของสัทบุรุษ ก็จะมาสู่อำนาจของปัญญา.

คำพูดทั้งหมดนั้นก็ขอให้สนใจ หรือยึดปัญญาเป็นหลัก แล้วใช้ปัญญานี้
กวาดต้อนเอาทุกอย่างที่ต้องการมา. ฉะนั้นสิ่งที่เรียกว่า “กำลัง — กำลัง” ก็ขึ้น

อยู่กับปัญญา, แล้วก็เป็นปัญญาที่เป็นความถูกต้องในประการที่ ๔. ที่เราพูดถึงในวันนี้คือ ประการที่ ๔ **กำลังของความถูกต้อง.** ปัญญาที่พลิกแพลงไปใช้ชั่วคราวได้ คือกได้นั้นไม่เอา ไม่ได้หมายถึงในที่นี้. นี่คือกำลังของขรรษา ผู้กำลังเดินทางอยู่ในวิภวสังสาร เพื่อจะไปนิพพาน. นี่ก็รวมทั้งเรื่องครอบครัว เรื่องลูก เรื่องเมีย เรื่องปัญหาพื้นฐาน ปัญหาพื้นดินด้วย. โดยหัวข้อมีอยู่อย่างนี้ เขาไปชำระสะสางให้ดี ให้ใช้มันให้ได้ก็ย *apply* ให้ได้ อย่าเป็นท้าวหนังสืออยู่ในสมุท.

นกนางเขนบอกหมดเวลาเพียงนี้.

□